

Nr 51.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel till stödjande av linodlingen m. m.; given Stockholms slott den 11 oktober 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 oktober 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och folkhushållningsdepartementen anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp:

Genom beslut av 1940 års lagtima riksdag lämnades ett avsevärt stöd åt linodlingen. Sålunda medgavs att lån till anläggande av lin- och hampberedningsanstalter finge beviljas från hemslöjdslånefonden. Till förstärkande av fonden anvisades för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten ett reservationsanslag å 300,000 kronor. Riksdagen medgav tillika, att viss garanti finge lämnas rörande priserna för frö av oljelin. Genom beslut den 24 maj 1940 tillsatte Kungl. Maj:t sedermera statens linnämnd med uppgift att verka för linodlingens stödjande. Instruktion för nämnden fastställdes den 31 maj 1940 (nr 448). De ändrade bestämmelserna rörande lån från hemslöjdslånefonden utfärdades genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 605). Jag torde tillika få erinra om att under nionde huvudtiteln i riksstaten (punkt 90) för budgetåret 1940/41 anvisats ett anslag å 10,000 kronor till Befrämjande av fröodling m. m.: Befordrande av inhemsk linodling. Bestämmelserna angående anslags disposition finnas upptagna i kungörelsen den 22 december 1919 (nr

784), vilken kungörelse ändrats genom kungörelserna nr 569/1922 och 565/1937. Ytterligare bestämmelser i ämnet äro utfärdade genom kungörelse nr 183/1938.

I skrivelse den 23 augusti 1940 har statens linnämnd framlagt ett flertal förslag till stödjande av linodlingen. Efter remiss ha yttranden avgivits av statskontoret den 3 september 1940, av lantbruksstyrelsen den 16 i samma månad och av kommerskollegium den 30 i nämnda månad. Sedermera har linnämnden i en den 10 oktober 1940 dagtecknad promemoria framställt ytterligare förslag i ämnet. Jag torde i detta sammanhang jämväl få anmäla en framställning av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen angående vissa ändringar i förenämnda kungörelse nr 605/1940, vilken framställning inkommit till jordbruksdepartementet den 5 oktober 1940.

Statens linnämnds förslag innebär i huvudsak följande.

Ett belopp av 2,500,000 kronor borde anvisas till förstärkning av hemslöjdslånefonden. Enligt nämndens uppfattning borde tio nya linberedningsanstalter uppföras. Bestämmelserna i kungörelsen nr 605/1940 angående lån från fonden borde ändras sålunda att lånen från fonden beviljades av linnämnden. Tillika borde det i kungörelsen upptagna stadgandet att vederhäftig borgen skulle ställas för minst en tredjedel av lånebeloppet upphävas. Möjlighet borde vidare öppnas att bevilja statsbidrag utan återbetalningskyldighet till uppförande av linberedningsanstalter. Bidragen borde kunna beviljas till 15 procent av den beräknade kostnaden för anstaltens uppförande, kostnaden för tomten däri ej inberäknad. Sammanlagda beloppet av lån och bidrag skulle dock icke få överstiga 85 procent av anläggningskostnaderna. Linnämnden har ifrågasatt att linnämnden jämväl skulle handha fördelningen av bidrag från förenämnda anslag till linodlingens befrämjande, vilket enligt gällande bestämmelser fördelas av lantbruksstyrelsen. Ett belopp av 12,000 kronor borde beviljas såsom bidrag till arvode samt rese- och traktementsersättning åt en tekniskt utbildad konsulent, som borde anställas hos Sveriges utsädesförening eller hos nämnden. Därjämte borde hos linodlareföreningarna på deras bekostnad anställas två konsulenter. Slutligen framlägger nämnden vissa synpunkter rörande de statliga prisstödåtgärder för lin, som kunna bliva erforderliga vid mera normala priser på importerat lin än de nu rådande.

I promemorian den 10 oktober 1940 har linnämnden hemställt, att priset på linhalm under treårsperioden 1941—43 för kvalitetsklass I skulle garanteras utgöra 80 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd, dock med den begränsning att statligt stöd icke finge utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar spånadslin.

Enligt vad under hand meddelats kommer särskilt förslag om prisgaranti för linfrö att framläggas av livsmedelskommissionen i samband med förslag till prisgaranti för frö av oljelin.

Linnämnden har såsom *motivering* till förslaget om förstärkning av hemslöjdslånefonden och anvisande av medel för statsbidrag anfört bland annat följande.

Efter ansökan om lån från hemslöjsslånefonden har Hallands läns linodlareförening påbörjat uppförandet av en linberedningsanstalt vid Laholm. Denna anstalt uppföres för en avverkning av c:a 1,500,000 kilogram linhalm per år. Uppförandet av för denna anstalt erforderliga byggnader och anskaffandet av maskinell utrustning till densamma beräknas med nuvarande priser på material och maskiner draga en kostnad av 350,000 kronor och med eventuell komplettering med rötnings- och maskinell torkningsanordning, 400,000 kronor. Det kan dock tänkas att, sedan erfarenhet vunnits och erforderliga maskiner kunna anskaffas inom landet, kostnaderna härför kunna nedbringas. Vidare planeras en linberedningsanstalt vid Hybo i Gävleborgs län. Här har ett Iggesunds bruks aktiebolag tillhörigt sågverk, som nedlagts, avgiftsfritt upplåtits under 10 år till en inom Gävleborgs län under bildning varande linodlareförening. Upplåtelsen gäller även efter dessa 10 år, dock har ägaren förbehållit sig rätt att efter nämnda tidrymd uppbära hyra för upplåtelsen med så stort belopp, som anstalten anser sig kunna erlægga. Denna linberedningsanstalt planeras ävenledes för en avverkning av 1,500,000 kilogram linhalm per år och kalkyleras kosta 220,000 kronor. Dessa två anstalter äro emellertid icke tillnärmelsevis tillfyllest för beredning av hela den linskörd, som erfordras för täckande av landets behov av råvaror av lin. Uppförandet av ytterligare 10 linberedningsanstalter hör därför med det snaraste påbörjas, så att dessa kunna vara färdiga att mottaga 1941 och 1942 års skördar av linhalm. Om kostnaderna för uppförande av och anskaffande av maskinell utrustning till vardera av dessa anstalter antagas uppgå till samma belopp, som beräknats för förenämnda anstalt vid Laholm, nämligen 350,000 kronor, skulle för tillgodoseende av lånebehovet för ifrågavarande ändamål erfordras en kapitalförstärkning av hemslöjdslånefonden på i runt tal 3,000,000 kronor. Med hänsyn till att uppförandet av en linberedningsanstalt är förenat med så dryga kostnader som cirka 350,000 kronor, kan ifrågasättas om förefintliga lånemöjligheter äro tillfyllest för att stimulera intresset hos nybildade, ofta ekonomiskt svaga linodlareföreningar för uppförande av linberedningsanstalt, så att ett tillräckligt antal dylika anstalter komma att anläggas så snabbt som önskvärt är. Då det på grund av den knappa tillgången på råvaror av lin får anses vara ett betydande statsintresse att linberedningsanstalter i tillräcklig omfattning med det snaraste komma till stånd, vill linnämnden föreslå, att jämväl statsbidrag bör kunna utgå till ifrågavarande anläggningar. Linnämnden vill i detta sammanhang påpeka betydelsen för landet av, att låne- och bidragsmöjligheter skapats för uppförande av spannmålslagerhus. De av 1933, 1934 och 1935 års riksdagar anvisade anslagen till bidrag för uppförande av spannmålslagerhus hava med största sannolikhet jämte möjligheterna att erhålla lån väsentligt bidragit till att erforderliga lagerlokaler för spannmål snabbt skapats. Samma goda resultat synes kunna förväntas på här ifrågavarande område, därest bidrag utan återbetalningsskyldighet till uppförande av linberedningsanstalter ställes till förfogande på i huvudsak samma villkor, som på sin tid gällde för bidrag till uppförande av spannmålslagerhus. Om ifrågavarande betydelsefulla byggnadsverksamhet komme till stånd under den närmaste tiden skulle densamma även utgöra ett led i eventuella åtgärder i syfte att lindra rådande arbetslöshet bland byggnadsarbetare. Även denna omständighet synes tala för att statsmakterna böra lämna direkt bidrag för ifrågavarande ändamål. Ett dylikt bidrag synes böra utgå med högst 15 procent av den beräknade anläggningskostnaden, kostnad för tomt ej inräknad, dock att sammanlagda beloppet av bidrag och lån icke bör överstiga 85 procent av förstnämnda kostnad. Nu gällande villkor för erhållande av lån från hemslöjdslånefonden böra dock fortfarande bibehållas. Efter dessa

grunder skulle för bidrag till 10 linberedningsanstalter med en sammanlagd anläggningskostnad av $(10 \times 350,000 =)$ 3,500,000 kronor erfordras anslag av 525,000 kronor. Då emellertid även förenämnda anstalter i Laholm och Hybo böra komma i åtnjutande av bidrag synes ett belopp av omkring 600,000 kronor böra anvisas för ifrågavarande ändamål. Därest Kungl. Maj:t och riksdagen skulle finna gott bifalla detta förslag, kan förstärkningen av hemslöjdslånefonden begränsas till 2,500,000 kronor. Nämnden förutsätter att linberedningsanstalter av olika storlekar böra kunna uppföras med anlitan- de av nämnda låne- och bidragsmöjligheter. Likaledes bör förut skisserade byggnadsplan kunna begränsas, därest förhållandena senare skulle påkalla ändring däri.

Rörande de föreslagna ändringarna i bestämmelser angående lån och bidrag har nämnden anfört i huvudsak följande.

Då linnämnden enligt gällande instruktion skall handhava frågor rörande bland annat beredningen och avsättningen av lin och hampa, synes starka skäl tala för att nämnden jämväl får handhava beviljandet av lån från hemslöjdslånefonden till uppförande av lin- och hampberedningsanstalter, enär linnämnden genom sin verksamhet torde bliva i tillfälle att konstatera på vilka platser inom landet dylika anläggningar hava de största förutsätt- ningarna att bliva ekonomiskt bärkraftiga. Nämnden kommer givetvis även att inom för lin- eller hampodling lämpliga områden söka stimulera jord- brukarna till att organisera sig i föreningar med uppgift att handhava be- redning och avsättning av producerat lin eller hampa. I samband härmed synes nämnden få möjlighet att närmare avgöra lämpligheten av att lån be- viljas och huru stort lånebelopp, som bör ifrågakomma i de enskilda fallen. Därest Kungl. Maj:t så skulle anse lämpligt, anser sig statens linnämnd även böra åtaga sig fördelningen av det tidigare omnämnda anslaget till befräm- jande av linodling, vilket anslag årligen brukar beviljas och enligt gällande bestämmelser i kungörelsen den 22 december 1919 (nr 784) för närvarande fördelas av lantbruksstyrelsen.

Från vissa håll har framhållits, att bestämmelsen i 9 § andra stycket kungörelsen den 21 juni 1940 (nr 605) angående lån från hemslöjdslånefon- den, att vederhäftig borgen för minst en tredjedel av samma summa er- fordras i de fall, då såsom säkerhet för lån ställes förlagsinteckning med bästa förmånsrätt, skulle förorsaka betydande svårigheter, enär medlemmar- na i en linodlareförening ofta icke ha möjlighet att anskaffa dylik godtag- bar borgen. Under sådana förhållanden synes enligt nämndens mening ifråga- varande bestämmelse böra utgå, enär förlagsinteckning med bästa förmåns- rätt torde vara tillfyllest såsom säkerhet för beviljat lån.

I fråga om anställandet av konsulenter har lånenämnden yttrat:

Under loppet av en lång följd av år ha försök gjorts att återuppliva lin- odlingen och linberedningen i Sverige. Trots aktningvärda ansträngningar har resultatet icke motsvarat förväntningarna. Verkställda utredningar ha emellertid belyst anledningarna till att dessa åtgärder icke i full utsträckning fått avsedd verkan. Bland dessa orsaker har linnämnden särskilt fäst sig vid, att de många olika problem, som sammanhånga med denna odling, icke blivit tillräckligt sakkunnigt och grundligt behandlade. Det kräves nämligen först och främst ett vetenskapligt underlag, för att lämpliga linsorter må kunna komma till användning och även framskapas. I samband därmed böra de jordbrukstekniska frågorna ävensom propagandaverksamheten för ökad linodling och undervisning i linodlingsteknik handhavas av häri fullt kvali-

ficerade personer. Slulligen är det nödvändigt, att de linberedningsanstalter, som komma att uppföras, bliva väl planerade och utförda, varjämte linberedningen vid desamma bör stå under i alla avseenden väl utbildad ledning. Ett framgångsrikt arbete vid linberedningsanstalterna är beroende av att resultaten av vetenskaplig forskning få tillämpning inom beredningen, framför allt när det gäller rötning, men vidare också att fabrikationen bedrives i alla avseenden rationellt och på höjden av teknik.

Även de värmetekniska frågorna kräva sakkunnig behandling, och med de jämförelsevis höga arbetslöner, som äro rådande i vårt land, blir det nödvändigt, att med tillhjälp av tidsstudier och andra moderna metoder inom fabrikationen få fram största möjliga effektivisering av de olika arbetsprocesserna. Det är icke nödvändigt, att en dyrbar ledarekraft anställs för var och en av landets linberedningsanstalter. En fackkunnig förman vid var och en av dessa är tillfyllest, men det framgår av vad här förut nämnts, att över dessa bör finnas en tekniskt utbildad och sakkunnig kontrollant eller konsulent. Då emellertid de olika linberedningsanstalterna komma att ägas av olika andelsföreningar, kunna svårigheter beträffande anställningsförhållandena för den tekniska konsulenten uppstå. Det kan därför tänkas, att han anställs antingen av Sveriges utsädesförening i Svalöv och knytes till dess linlaboratorium eller av statens linnämnd, men att de olika andelsföreningarna bidra till hans avlöning. Det torde emellertid vara nödvändigt att till en början lämpligt avvägt bidrag av statsmedel ställs till förfogande till bestridande av viss del av kostnaderna för arvode samt rese- och traktamentsersättning åt ifrågavarande konsulent. Då sagda person torde helt böra ägna sig åt här ifrågavarande uppgifter, och då han bör vara högt kvalificerad, torde statsbidraget till arvode samt rese- och traktamentsersättning åt honom böra beräknas till 12,000 kronor per år.

Jämte den tekniskt utbildade konsulenten synes till en början böra anställas två konsulenter lämpade att meddela undervisning i linodlingsteknik. Dessa böra dock såväl anställas som avlönas av linodlareföreningarna utan särskilt bidrag av statsmedel.

Med avseende å de statliga prisstödåtgärderna har linnämnden bland annat uttalat följande.

Priset på lindhalm synes böra fastställas för varje år av statens linnämnd och beräknas i relation till gällande priser på spannmål och övriga viktigare jordbruksprodukter. Endast i de fall, då världsmarknadspriset å berett lin är så lågt, att det icke tillåter linberedningsanstalterna att för lindhalm kunna betala ett pris, som kan anses vara behöfligt för jordbrukarna, bör statligt stöd beräknas komma åt åtgå. Dylikt stöd bör vid normalt prisläge enligt linnämndens mening beräknas per kilogram lindhalm men dock begränsas till högst 200 kronor per hektar. Då den för täckande av det normala årsbehovet av råvaror av lin erforderliga arealen icke torde överstiga 8,000 hektar, skulle det för ifrågavarande ändamål erforderliga beloppet under nämnda förutsättning icke behöva överstiga 1,600,000 kronor per år. I detta sammanhang kan påpekas, att dylikt stöd åt linodlingen i Holland under senare år utgått med högst 100 gulden (= c:a 220 kronor) per hektar. Då priset på utländskt lin för närvarande är speciellt högt och möjligheterna till import därav starkt begränsade, torde emellertid något bidrag av statsmedel för detta ändamål icke behöva ifrågakomma under nu rådande förhållanden. Beträffande priset på lin av 1940 års skörd bör överenskommelse genom linnämndens förmedling kunna träffas genom kontrakt dels mellan linodlare och linberedningsanstalter, dels mellan dessa senare och de svenska linspinnerierna.

I förenämnda promemoria den 10 oktober 1940 har linnämnden rörande prisstödåtgärderna vidare anfört:

Efter vissa underhandlingar, som linnämnden fört med representanter för linspinnerierna, ha dessa förklarat sig villiga att för 1940 och 1941 års skördar betala ett grundpris för rötat och skäktat svenskt lin av 2 kronor 50 öre per kilogram prima tåga. Beträffande högre och lägre kvaliteter föreslås därjämte en graderad prisskala i huvudsaklig överensstämmelse med ett inom linnämnden uppgjort förslag. Linspinneriernas förbindelse gäller under förutsättning av oförändrade världsmarknadspriser på utländskt lin i motsvarande kvaliteter och med garanti för prisfall å dessa världsmarknadspriser. Skulle dessa emellertid stiga, äro spinnerierna villiga betala motsvarande merkostnad.

Då nämnda förbindelser rörande pris på lintåga emellertid icke utgöra någon garanti för odlarna under alla förhållanden, synes ett uttalande från riksdagens sida böra inhämtas om stöd åt linodlingen för år 1941 och de närmast därefter följande åren. Att en dylik prisgaranti är nödvändig vid igångsättandet av en större linodling, torde framgå av inkomna skriftliga och muntliga förfrågningar från hushållningssällskap, kristidsstyrelser och enskilda personer. Dessa förfrågningar ha nämligen i samtliga fall utmynnat i en begäran om uppgift rörande priset för linhalm av 1941 års skörd samt fortsatt prisgaranti.

Linnämnden vill därför hemställa, att åtgärder vidtagas i syfte att utverka beslut av riksdagen, att priset på svensk linhalm av god kvalitet fastställas i förhållande till vid samma tidpunkt gällande pris å råg. Detta förhållande bör enligt linnämndens mening uttryckas så, att priset å linhalm av viss prisklass (I) sättes lika med 80 % av inlösningspriset å råg av motsvarande års skörd, dock må eventuellt bidrag till odlarna från statens sida icke överstiga 200 kronor per hektar odlat lin. Det har ansetts lämpligare att anknyta linhalmspriset till priset å råg än till priset å vårsäd, enär detta senare vanligen varierar betydligt, under det att brödsädens inlösningspris enligt nuvarande regleringsbestämmelser fixeras för varje år.

Som exempel kan anföras, att då inlösningspriset för råg av 1940 års skörd nu fastställts till 25 kronor per 100 kilogram, skulle enligt ovanstående förslag priset å linhalm av 1940 års skörd för kvalitetsklass I (enligt av nämnden närmare angiven gradering) till odlarna betalas ett pris av 20 kronor per 100 kilogram frörepad, lufttorr halm vid odlarens gård (vid biltransport) eller odlarens järnvägsstation, vilket torde kunna betalas av beredningsanstalterna utan statsbidrag, under förutsättning av att för den av halmen erhållna tågan ett medelpris av lägst 2 kronor 50 öre per kilogram utvinnes. För att en tillfredsställande räntabilitet skall kunna erhållas för linodlingen i konkurrens med övriga grödor erfordras emellertid samtidigt att för linfröet ett pris av fyra gånger inlösningspriset för råg kan påräknas.

Vid ett så lågt inlösningspris för råg som 15 kronor 50 öre, vilket gällde år 1936, skulle grundpriset å linhalm enligt nämnda beräkningsgrunder utgöra 12.4 öre per kilogram. De svenska linspinneriernas noteringar för svenskt, rötat och berett lin ha under åren 1936—1938 i genomsnitt varit cirka 1 krona 50 öre per kilogram, vilket innebär, att beredningsanstalterna torde kunnat betala omkring 8 öre per kilogram linhalm. Med ett statligt prisbidrag av 4.4 öre per kilogram halm — innebärande ett bidrag av 15.4 kronor per hektar vid en medelskörd av 3,500 kilogram linhalm — skulle alltså odlaren erhålla $8.0 + 4.4 = 12.4$ öre. Om däremot prissituationen är sådan, att rågens inlösningspris är 17 kronor 50 öre och alltså linhalmspriset skulle uppgå till 14 öre per kilogram, under det att priset å lintåga

är 1 krona 50 öre per kilogram, erfordras fullt statsstöd å 200 kronor per hektar, vilket vid 3,500 kilograms medelskörd motsvarar i det närmaste 6 öre per kilogram halm, för att odlarna skola kunna erhålla de beräknade $8 + 6 = 14$ öre per kilogram linhalm. Vid beräkningarna har den förutsättningen gjorts, att ett utbyte av 12 procent tåga och 6 procent blånor kan erhållas samt vidare att beredningskostnader och frakter tillsammans uppgå till 14.5 öre.

Vid försvårad tillförsel och höga världsmarknadspriser på lin synes man för tillfället icke behöva räkna med något stöd från statens sida i form av bidrag till odlarna under år 1941. Skulle däremot ett plötsligt inträdande av sänkta priser nödvändiggöra statligt stöd, avser linnämnden att i enlighet med sina instruktioner inkomma med närmare kalkyler rörande linodlingens räntabilitet under det förändrade läget samt förslag till erforderliga åtgärder.

I *yttrandena* ha delade meningar kommit till synes beträffande linnämndens förslag. Samtliga hörda myndigheter ha tillstyrkt en förstärkning av hemslöjdslånefonden. Statskontoret har icke haft något att erinra mot det föreslagna beloppet av 2,500,000 kronor. Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen ha däremot ansett ett belopp av 1,500,000 kronor tillfyllest. Ämbetsverken ha uttalat sig för en begränsning av antalet nya linberedningsanstalter till fem. I fråga om de föreslagna ändringarna av gällande bestämmelser har statskontoret funnit förslaget om ändring i föreskrifterna om säkerheten för lån otillfredsställande. Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen ha däremot biträtt linnämndens förslag i denna del men däremot motsatt sig den ifrågasatta överflyttningen av beviljandet av lån och bidrag till linnämnden. Vissa ytterligare ändringar ha därjämte föreslagits i gällande bestämmelser. Förslaget om anvisande av medel till statsbidrag har avstyrkts av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen. Statskontoret har icke haft något att erinra mot förslaget. Samtliga myndigheter ha biträtt förslaget om anvisande av 12,000 kronor till avlöning m. m. åt en konsulent. Lantbruksstyrelsen har därjämte förordat, att ytterligare ett belopp av 10,000 kronor ställes till förfogande såsom arvode åt de konsulenter, som enligt linnämndens mening borde anställas av linodlarföreningarna. Ur yttrandena må i övrigt återgivas följande.

I fråga om förstärkning av hemslöjdslånefonden och beviljande av statsbidrag har *lantbruksstyrelsen* anfört bland annat:

En så starkt forcerad ökning av linodlingen, att landets normala behov av linråvara skulle kunna helt tillgodoses redan 1942, torde knappast kunna genomföras. Därest man i allt fall skulle söka framtinga linodling i så forcerat tempo, föreligger risk för misräkningar och bakslag, då man näppe-ligen torde kunna skaffa tillräckligt med kunnigt folk att handleda odlarna. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde man icke kunna räkna med att mera än ungefärligen halva antalet av linnämnden ifrågasatta linberedningsanstalter komma att uppföras under den ifrågasatta tiden, varför en medelsanvisning av 1,500,000 kronor till hemslöjdslånefonden synes tillräcklig.

Lantbruksstyrelsen anser det av principiella skäl vara mindre lämpligt att med direkt statsbidrag understödja anläggningar av det slag, varom här är fråga. Stöd genom lån bör i stället komma till användning, varvid lånevill-

koren böra göras i motsvarande grad gynnsamma. De lån, som beviljas för uppförande av linberedningsanstalter, äro räntefria till och med tredje året näst efter det kalenderår, under vilket de till någon del första gången lyftats. Räknar man med en ränta av 4 procent, innebär sagda räntefrihet — om lånet amorteras på 15 år med lika delar årligen — ett statsbidrag av lägst 11 procent, högst 14 procent av lånebeloppet. Om anläggningarna därutöver skulle subventioneras med 15 procent av anläggningskostnaden, föreligger risk, att de ekonomiska förutsättningarna för uppförande av dylika anstalter komme att te sig så gynnsamma, att planläggningen icke komme att ske med den ekonomiska omsorg och det förutseende, som äro nödvändiga förutsättningar för att verksamheten skall lyckas. Framhållas må även, att i nuvarande statsfinansiella läge största sparsamhet bör iakttagas med statens medel. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde dessutom intresset för linodlingen befrämjas väsentligt mera genom att linodlingen på lämpligt sätt stödes, så att i jämförelse med andra grödor tillfredsställande priser och lönsamhet uppnås, samt genom att man sörjer för en effektiv och sakkunnig upplysnings- och instruktionsverksamhet beträffande såväl odlingen som beredningen. Lantbruksstyrelsen får sålunda avstyrka förslaget om särskilt statsbidrag för uppförande av linberedningsanstalter.

Liknande synpunkter ha anförts av *kommerskollegium*.

Beträffande ändringarna i gällande bestämmelser har *kommerskollegium* yttrat i huvudsak följande.

Gällande amorteringsvillkor innebära en viss skärpning av de förut gällande bestämmelserna, så till vida att linberedningslån — som förut skulle återbetalas sedan det innehafts under två år från första lyftningsdagen — numera skola amorteras redan från och med året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats. Då det torde kunna förutses, att till en början tillverkningen vid en linberedningsanstalt icke kommer att nå upp till den beräknade produktionskapaciteten, får kollegium föreslå en sådan ändring av amorteringsvillkoren, att linberedningslån skola amorteras först sedan det innehafts ett år från och med året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats.

Vidkommande av statens linnämnd föreslagen ändring av bestämmelserna, att lån från hemslöjdslånefonden skola beviljas av statens linnämnd, får kollegium först erinra om, att även andra lån än linberedningslån kunna beviljas från hemslöjdslånefonden, nämligen hampberedningslån och hemslöjdslån, av vilka åtminstone de sistnämnda knappast kunna sägas beröra statens linnämnds verksamhetsområde. Även ur principiella synpunkter torde det få anses mindre lämpligt att till nämnden överflytta sådana rena förvaltningsuppgifter, som i detta fall alltsedan hemslöjdslånefondens tillkomst år 1919 åvilat kommerskollegium och lantbruksstyrelsen gemensamt. De arbetsuppgifter, som enligt gällande instruktion närmast torde ankomma på linnämnden, synas ej heller motivera en sådan åtgärd. Gällande bestämmelser synas därför i denna del böra bibehållas.

Av liknande skäl finner kollegium, att det åt lantbruksstyrelsen även i fortsättningen bör anförtras fördelningen av det anslag, som i regel brukar anvisas för bland annat premiering av fröodling eller utsädesfrö m. m.

Statskontoret har uttalat:

Statskontoret kan icke finna nämndens förslag beträffande ändring av de för hemslöjdslånefonden gällande bestämmelserna rörande säkerhetens be-

skaffenhet tillfredsställande. Statskontoret är villigt medgiva, att svårigheter med all sannolikhet skulle komma att möta mot anskaffande av borgen för belopp av den storleksordning, varom här är fråga. Skulle möjlighet föreligga för staten att erhålla botteninteckning i företagens fastighet, bör denna enligt statskontorets mening i första hand utnyttjas såsom säkerhet för linberedningslånet. Men även om avsikten varit att för byggnad och tomt erforderliga medel skola upplånas i allmänna penningmarknaden mot inteckning i fastigheten, torde dock ett visst övertäckande hos denna inteckning kunna påräknas, och detta övertäckande borde i varje fall få utgöra fyllnad i den säkerhet, som enligt förslaget skulle lämnas.

Rörande bidrag till arvode åt anställandet av konsulenter har *lantbruksstyrelsen* — efter att ha tillstyrkt förslaget om anvisande av 12,000 kronor för ändamålet — vidare anfört:

Linnämnden föreslår även, att tvenne personer måtte av linodlarföreningarna och på deras bekostnad anställas för att bland odlarna bedriva upplysnings- och instruktionsverksamhet rörande linodling. Ifrågasättas kan, om icke statsmedel böra utgå även för de med deras anställning förenade kostnaderna. Det kan eljest befaras, att nämnda önskemål icke blir uppfyllt. Linodlarföreningarna torde till en början hava ytterst begränsade möjligheter att ikläda sig kostnader för sådan verksamhet. Vidare torde ifrågavarande instruktörer få anledning att bedriva sin verksamhet även där linodlarföreningar icke ännu hunnit bildas. Till vilken institution eller organisation ifrågavarande instruktörer böra knytas, är ett spörsmål, vartill lantbruksstyrelsen icke är beredd att nu taga slutgiltigt ställning. På grund av den korta tid, som stått till förfogande för avgivande av yttrande i föreliggande ärende, har tillräcklig utredning på denna punkt icke kunnat medhinnas. Ett omedelbart ställningstagande torde icke heller vara nödvändigt. Ifrågavarande instruktörer torde icke behöva vara anställda under hela året, varför det synes tillfyllest, om 10,000 kronor anvisas för täckande av deras arvodes- och resekostnader. Lantbruksstyrelsen får sålunda föreslå, att $(12,000 + 10,000 =)$ 22,000 kronor anvisas till upplysnings- och instruktionsverksamhet rörande linodling och linberedning under år 1941. Medlen torde av Kungl. Maj:t böra ställas till lantbruksstyrelsens förfogande för att enligt de närmare grunder, Kungl. Maj:t finner gott bestämma, användas för ändamålet.

I förenämnda gemensamma framställning från *kommerskollegium* och *lantbruksstyrelsen* har föreslagits, att bestämmelserna rörande säkerheten i kungörelsen angående lån från hemslöjdslånefonden ändrades sålunda, att såsom säkerhet finge godtagas inteckning med bästa förmånsrätt i linberedningsanstaltens fastighet samt, där låntagaren icke äger fastigheten, förlagsinteckning med bästa förmånsrätt i rörelsen tillhörande lös egendom.

Redan vid 1940 års lagtima riksdag beslöts såsom inledningsvis framhållits vidtagande av vissa åtgärder för linodlingens stödande. Sålunda anvisades då av riksdagen ett belopp av 300,000 kronor till förstärkande av hemslöjdslånefonden, varur jämväl lån till anläggning av linberedningsanstalter kunna beviljas. Den av statens linnämnd nu gjorda framställningen innefattar ytterligare betydelsefulla förslag på ifrågavarande verksamhetsområde. Av linnämndens utredning synes framgå att, därest ett tillräckligt antal linbered-

*Departements-
chefen.*

ningsanstalter skola komma till stånd, en ny förstärkning av hemslöjdslånefonden blir nödvändig. Enligt nämndens mening torde man böra räkna med att ett tiotal nya linberedningsanstalter böra uppföras inom det närmaste året. I likhet med kommerskollegium och lantbruksstyrelsen anser jag emellertid, att en dylik hastig expansion av linberedningen i landet icke är tillräddig. Innan en sådan utvidgning av verksamheten genomföres, fordras större erfarenhet rörande förutsättningarna och möjligheterna för en mera omfattande linberedning inom landet. I överensstämmelse med vad nyssnämnda ämbetsverk framhållit torde det vara tillräckligt, att omkring fem nya linberedningsanstalter uppföras under den närmaste framtiden. Enligt verkställda beräkningar skulle då för täckande av lånebehovet ett belopp av 1,500,000 kronor ytterligare behöva anvisas för hemslöjdslånefonden. Detta belopp torde därför nu böra äskas för ändamålet.

Genom den av mig nu förordade åtgärden kommer ett avsevärt stöd att lämnas för uppförande av linberedningsanstalter. Ehuru vissa skäl tala för att därutöver även statsbidrag ställas till förfogande, anser jag mig dock icke böra förorda linnämndens förslag i denna del. Det är nämligen av vikt att de ekonomiska förutsättningarna för verksamheten noggrant övervägas vid planläggningen av anstalterna. Såväl kommerskollegium som lantbruksstyrelsen ha också i sina över linnämndens förevarande framställning avgivna yttranden avstyrkt förslaget rörande statsbidrag.

För underlättande av möjligheterna att anskaffa lån torde de av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i ämbetsverkens gemensamma skrivelse föreslagna ändringarna rörande föreskrifterna om ställande av säkerhet för lånen böra genomföras. Även det av kommerskollegium i dess yttrande över linnämndens framställning framförda förslaget om utsträckt tid för amorteringsfrihet synes böra vinna tillämpning. Jag torde sedermera ånyo få anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t. Däremot anser jag icke skäl föreligga att överflytta beslutanderätten rörande lån och statsbidrag till linnämnden. Jag förutsätter att de beslutande myndigheterna höra linnämnden rörande föreliggande ansökningar, varigenom nämnden alltså blir i tillfälle att framföra sina synpunkter i frågan.

Vad angår frågan om anvisande av medel till arvoden samt rese- och trakamentsersättning åt förutnämnda konsulenter är jag enig med linnämnden om att en tekniskt utbildad konsulent bör anställas för att biträda på ifrågasvarande verksamhetsområde. Arvode och övriga ersättningar åt honom böra gäldas av statsmedel. Mot det härför äskade beloppet av 12,000 kronor torde icke något vara att erinra. Jag ställer mig däremot tveksam till lantbruksstyrelsens förslag om anvisande av medel till arvode åt de två konsulenter, som böra anställas av linodlarföreningarna. Enligt min mening torde staten i varje fall icke för närvarande böra påtaga sig kostnaderna härför. Nyssberörda belopp å 12,000 kronor torde böra anvisas under det av mig inledningsvis omnämnda anslaget till Befrämjande av fröodling m. m.: Befordrande av inhemsk linodling.

Linnämnden har i sin skrivelse även berört frågan om prisstödjande åt-

gärder åt linodlingen. Enligt linnämndens förslag skulle priset på linhalm under åren 1941—1943 garanteras till 80 procent av inlösningspriset för råg av motsvarande års skörd. Det statliga stödet till odlare skulle dock icke få utgå med högre belopp än 200 kronor per hektar av denne odlat spånadslin. För min del anser jag, att staten bör ikläda sig en viss garanti för att odlarna kunna vinna avsättning för sitt lin till priser, som göra linodlingen ekonomiskt bärande icke endast under nuvarande krissituation utan även under mera normala förhållanden. Det torde icke kunna förväntas, att jordbrukarna eljest skulle i tillräckligt stor omfattning taga de risker, som äro förenade med att övergå till odling av lin på grund av de kostsamma anläggningar, som fordras härför. Även om priset för närvarande är tillfredsställande, kan en förändring i krisen, i samband varmed en fri tillförsel utifrån av råvaror kommer i gång, medföra hastiga försämringar i prisläget å lin. Man kan icke heller bortse från att vid övergången till odling av nya växtslag för jordbrukarna besvär och svårigheter merendels uppstå, vilka motverka en dylik övergång, framförallt om osäkerhet råder i fråga om avsättningsmöjligheterna. I viss mån likartade statliga garantier ha medgivits vid odling av oljeväxter. Det av linnämnden framlagda förslaget om att den statliga prisgarantien skulle anknytas till inlösningspriset på råg synes för närvarande leda till tillfredsställande resultat. Även det av linnämnden fastställda maximibeloppet för garantien torde kunna godtagas. Jag förordar alltså, att riksdagens medgivande inhämtas för lämnande av den ifrågasatta garantien, vilken till en början synes kunna anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med linnämndens förslag. Skulle några större förskjutningar i krisläget uppstå, torde Kungl. Maj:t böra få vidtaga erforderliga jämkningar i prisgarantien. Att nu med någon säkerhet bedöma huruvida och i vad mån garantien kan medföra utgifter för statsverket låter sig uppenbarligen icke göra. Med hänsyn till den förhållandevis begränsade omfattning, som linodlingen kan förväntas få, torde dessa kostnader dock icke komma att bliva av någon mera betydande storlek.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa

dels å driftbudgeten under nionde huvudtiteln till *Befordrande av inhemska linodling* ett anslag av kronor 12,000;

dels ock å kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder till *Hemslöjdslånefonden* ett *reservationsanslag* av kronor 1,500,000;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder för stödande av priset å linhalm i huvudsaklig överensstämmelse med vad förut anförts.

Kungl. Maj:ts proposition nr 51.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:

Fritz af Petersens.
